

Bruckner Gy.: A tiszai ev. egyházkerület miskolci (eperjesi) jogakadémiájának 1922/23. és 1923/24. tanévi almanachja.
Gergely Gy.: A Hódmezővásárhelyen működött máramaroszigeti ref. jogakadémia emlékkönyve. Hódmezővásárhely, 1925.

A magyar közoktatás történetének majdani bűvára bizonyára megilletődéssel fogja tanulmányozni azoknak a tanintézeteknek annaleseit, melyek az ezeréves ország feldarabolása után megszállott területen maradvá elsorvadtak, vagy a megcsönkített országba átmenekülve kemény harcot folytattak a létért mindaddig, míg az elszegényedett magyar állam támogatásától is megfosztva valahogyan mégis révbé jutottak, vagy a meddő küzdésbe befáradva ideiglenes felfüggesztésüket voltak kénytelenek kimondani.

E szempontból fontos kútforrásoknak tekintendők a fent megnevezett művek, melyek egy-egy magyar főiskola meghatározó életküzdelmeit írják le. Sőt mi több, egy-egy darab kultúrtörténetet tár fel mind a kettő, jellemezvén nemcsak azokat a viszonyokat, melyek közül a két intézet elmenekült, hanem azokat is, melyek közt elhelyezkedtek. Így esik pl. a máramaroszigeti emlékkönyvben érdekes fény a román megszállók eljárására, a város és a ref. egyház küzdelmeire, majd pedig Hódmezővásárhelyre is, ahol az intézet még 3 évig fennállt (1921/22—1923/24), míg nem a ref. egyház konventje, illetőleg a tiszántúli ref. egyházkerület az 1922. évi VI. és XVII. takarékoskodási törvényeik nyomása alatt ki nem mondta a még fennmaradt két jogakadémiának (Sárospatak és Máramarosziget) a kecskeméti-be való beolvasztását.

Bármily leverő is egy kultúrintézet bezárása, mégis talá-lunk az emlékkönyvben fölemelő mozzanatot is. Az egyik a szerző nemes lelkesedése és törhetetlen hite, mely a zsarátnokból újra éledő fönixmadár példázatával vigasztalódik, a másik pedig Hódmezővásárhely lakosságának élénk érdeklődése a kultúra érdekei iránt, mely egyebek közt abban fejeződött ki, hogy nemesak a reformátusok, hanem a róm. kath., unitárius és izraelita felekezetek is vállvetve adakoztak a jogakadémia fenntartására.

Szerencsésebb sors jutott a híres eperjesi főiskola egyik ágának, a jogakadémiának, mely Miskolc városában talált menedéket, sőt a város és megye nagylelkű elhatározása folytán (a város ugyanis magára vállalta három tanszék dotálását) végleges elhelyezést is. De hiányzik a *genius loci*, nincsenek még az alapítványok és a gazdag kollégiumi könyvtár, az utóbbi az egyetemes magyar kultúra kárára.

Szelényi Ödön.

Nemesné M. Márta: Nyelvtanmesék és víg nyelvtanórák. Az elemi nyelvtanítás új módszertana. Bp. (1924.) Mentor kiad. (94 l.)

Az elemi iskolai tanításnak egyik legnehezebb módszertani problémája a nyelvtan tanításának kérdése. Hogyan lehet a

nyelvi jelenségeket, amelyek a gyermek gondolatvilágától nagyon távol állanak, érdekessé, színessé és konkrétá tenni? Ennek a tárgynak a tanításában ugyanis egyszerre két nehézséggel állunk szemben. Az egyik a nyelvtények elvonása a tanuló konkrét érdeklődési köréből; a második pedig a fogalmak megnevezése, az új kifejezések (alany, rag stb.) megértése, megszokása és alkalmazása. Nemesné, könyve mindkét nehézségen könnyen átvézet. Eredeti formában, egyéni felfogással megírt munka. Tartalmazza a II., III. és IV. elemi osztálynak nyelvtani anyagát módszeres feldolgozásban és az I. osztály nyelvtanelőkészítő játékait.

Ami az első nehézséget, az elvonást illeti; azt úgy oldja meg a szerző, hogy az egész nyelvtant átülteti a gyermek játécai és meséi közé. Alkalmazkodik ahhoz a megállapításhoz, hogy a gyermeki tudásanyag formája nem elvont, hanem eseményes és hogy a gyermek csak igen sok tapasztalás után képes az absztrakcióra. Tehát minden nyelvi jelenség mesében mutatkozik be, megjelenítéssel és élményszerűséggel összekapcsolva. Így a mese keretében a gyermek minden megerősítés nélkül kitűnően megért minden nyelvi jelenséget. A másik nehézséget, az újszerű kifejezések megszokását, szintén megoldja a szerző. Már az I. osztályban, az ú. n. nyelvtanelőkészítő játékok folyamán megismertet és alkalmaztat olyan kifejezéseket (feltevés, milyenség stb.), amelyek később szükségesek lesznek s amelyeket állandóan forgalomban tart. Mire aztán a mondat- vagy beszéd-rész megállapítása következik, az alátámasztó kifejezések készen vannak; csak az elnevezés van hátra. Ez pedig nem több nehézség, mint ha a gyermek játékanak nevet ad.

A könyv pszichológiai háttérét két értékes gondolat alkotja. Az egyik a gyermek szellemi és fizikai aktivitásának felkeltése. A szellemi aktivitást a megfigyelésre való szoktatás szolgálja. Ezzel kapcsolatban felhívja a figyelmet az egyes tárgyak, majd a beszéd részeinek észrevételére. A fizikai aktivitást pedig rajzokkal hozza létre, amelyek igen jól szemléltetik az egyes nyelvi jelenségek milyenségét, helyzetét és értékét. Másik gondolat a szükségszerűség elve. Ugyanis minden részletet úgy dolgoz ki, úgy alapoz meg mesével, játékkal a szerző, hogy a gyermek világosan érezze: valaminek következnie kell. A gyermek érzi a szükségszerűségét a rendszerezésnek, az elhatárolásnak, a megkülönböztetésnek; mindenütt éppen annak, amit a szerző tanítani akar. De éppen, mikor elérkezik ehhez a ponthoz, hogy meg tudja a mese lényegét állapítani, érezünk mindenütt egy kis hiányt a könyvben. Ez éppen a pszichológiai alap teljes kiépítése lenne. Mikor ugyanis a konkrétumok alapján teljesen megértett valamit a gyermek, szükséges lenne a mesehangulatból való kiemelkedés, bizonyos primitív elvonás és rendszerezés. Oly kiválóan és oly biztos kézzel építi fel a szerző egy-egy dologról mondanivalóit, hogy egészen biztosan képes lenne a gyermek elvontan is összefoglalni, amit tanult. A végén ne csak mesé és játék legyen minden, hanem önmagában megálló ismeret is.

A meseszerűség már magában véve esztétikai hatást kelt a gyermekben. Mégis némely helyen nem elég ízlések a példák és a szép kifejezésekre való ösztönzés — mint a nyelvtan tanításának egyik célja — nincs eléggé hangsúlyozva. Pedig némely helyen (pl. a jelző-tanításában) csakúgy kínálkozik az alkalom arra, hogy a kifejezések szépségét meglássák a tanulók.

Azonban ezek a hiányok a könyv kiválóságát nem rontják, inkább a teljesség rovására írandók. Ami benne meg van írva, az nemcsak úttörő, hanem útmutató is lehet. Akik ezen a módon tanulták meg a nyelvtant, azok valóban vig. nyelvtan-órákra emlékezhetnek vissza és aligha fogják elfelejteni a mondatutkákat, a böles határozókat és az ige három idejének megszemélyesített alakjait.

Tóth Gézáné.

Karl Brandi: Mittelalterliche Weltanschauung, Humanismus und nationale Bildung. (Vortrag, gehalten in der Versammlung der Freunde des humanistischen Gymnasiums in Berlin u. der Provinz Brandenburg am 23 Januar 1925.) Berlin, 1925. Weidmann. (29 l.)

A humanisztikus műveltség eszménye, amelynek a gimnázium létezése óta a kútja és bástyája, koronként változó arculatot mutat, aszerint, hogy milyen a kor viszonya az antik kultúrához. Az antik kultúra nem holt anyag, hanem formáló élet-erő, amelyet minden nemzedék a maga géniuszának világba-állítottságával hódít meg és tesz önmaga számára termékeny forrássá. Így alakul ki a humanitás, mint az antik kultúrának a történeti valóság síkjáról az elgondoltság síkjára emelt eszménye. Ennek koronkénti eszmetartalmán tekint végig ez a kis tanulmány.

Mi a „humanitás”? Az egész embernek mint egyéniségnek a perfekciója, amelyet egy zárt, teljes kultúrával való tartós és benső barátkozással dolgozott ki. (Inbegriff schöner Menschlichkeiten, gewonnen auf den Wegen der Seele durch selbsterrungenes Verstehen der Ideen und Formen ganz grosser Menschen einer alten unvergleichlichen Kultur.) Burekhardt óta úgyszólván közhely, hogy ez az eszmény a renaissance gyermeke, amely az antik kultúrához való új állásfoglalásból született. De mint ahogy a középkor kultúrájában több él tovább az antik szellemből, mint amennyi felületes szemléletre látszik, úgy a renaissance korában és még jóval azután is erősek azok a tartalmak, amelyek a középkort alakították. A szerző a periodizálás ellen foglal állást, amennyiben az tipusalkotásban merül ki. A középkorban a kultúráknak egymást áttörése valóban elevenebb volt, mint bármikor, és túlélte a periódust, amelyben sajátos műveit teremtette. Így voltaképp ismeri a középkor is a humanitást, de sajátosan etnikai tartalommal, transzcendens iránnyal és fogalmi kialakítással. Ezt az etnikai tartalmat, transzcendenciát és fogalmiságot megőrzi még a humanizmus három igazi úttörője közül az első: Dante is. Petrarca már modern — középkori köntösben. Boccaccióval pedig az eszmény végleg szekularizálódik, a